

PREOTUL CONSTANTIN DIMIAN DIN BREȚCU (1876-1959)

Mircea Măran

În primele decenii ale secolului al XX-lea clerul bisericesc era, împreună cu învățătorii și puțini intelectuali (în general medici, notari comunali, avocați), purtătorul principal al vieții culturale, economice și politice a satului bănățean. Fiind respectată de săteni, preoțimea avea posibilitatea de influență asupra tuturor sferelor de activitate culturală, economică și chiar politică în satele noastre. În acest fel, preoții au participat la înființarea instituțiilor culturale a băncilor (institute de economie și credit), la viața politică, pe lângă treburile zilnice legate de biserică și religie.

Această situație era caracteristică și pentru localitatea Petrovasăla (Vladimirovaț). Spre deosebire de majoritatea localităților mai mici, care aveau unul sau doi preoți, la Petrovasăla în perioada anilor 1908-1920 funcționau chiar patru preoți: doi parohi și doi capelani.

În anul 1908, an în care s-a sărbătorit jubileul de 100 de ani de la înființarea satului, pe baza concursului au fost primiți doi capelani: Ștefan Șperchez (pe lângă parohul Petru Murgu) și Constantin Dimian (pe lângă parohul Ioanichie Neagoe).

Printre cei mai însemnați preoți care au slujit Sf. biserică din Petrovasăla, pe lângă Avram Murgu, Petru Murgu și Ioanichie Neagoe, trebuie cu orice preț să-l enumerăm și pe Constantin Dimian, capelan și paroh la Petrovasăla între anii 1908 și 1956.

Constantin Dimian s-a născut la 8 aprilie 1875 în localitatea Brețcu, jud. Covasna. Termină 8 clase gimnaziale la Brașov în anul 1896, iar teologia la București în anul 1906. După cum am amintit, cu ocazia sărbătoririi a 100 de ani de la înființarea satului, a avut loc primirea în serviciul bisericesc a doi capelani: Ștefan Șperchez și Constantin Dimian, primiți pe baza concursului. Constantin Dimian s-a hirotonit prin episcopul Aradului Ioan Ignatie Papp, la 7 septembrie 1908¹. Introducerea lui Constantin Dimian în postul său de capelan pe lângă parohul Ioanichie Neagoe a efectuat-o protopresbiterul Panciovei Trifon Miclea. Cu alegerea sa, noul capelan avea datoria să "solvească la casa diecesană în favoarea fondului pentru ajutorarea văduvelor și orfanilor rămași după preoți, taxele precise, anume: taxa fundamentală 100 de coroane și taxa anuală 15 coroane"².

Noul capelan s-a regăsit foarte bine între credincioșii, care l-au poreclit "popa Costa". Calitățile și pregătirea sa intelectuală deosebită l-au adus pe popa Costa foarte repede în rândul conducătorilor spirituali ai localității Petrovasăla. Această popularitate și respectul de care s-a bucurat în rândul sătenilor au făcut ca popa Costa să înceapă să se amestece și în afacerile politice ale timpului. Această i-a adus deseori neplăceri. Astfel, cu ocazia alegerilor pentru parlamentul maghiar din anul 1910 în cercul electoral Ozora (Uzdin), capelanul Dimian a compus o poezie în care propaga alegerea lui Mihailo Polit Desancici (candidat al programului naționalităților), fiind împotriva candidatului de deputat Ștefan Popovici (candidat al partidului de guvernământ). În poezia, care a fost tipărită pe foi volante, autorul folosește unele expresii mai grosolane care nu se cuvin unui preot. Aceeași propagandă

politică Dimian a făcut-o în predicile pe care le-a ținut în biserică cu ocazia sărbătoririi înălțării Domnului. Poezia și predicile lui Dimian au dus la implicații neplăcute. Procuratura regească din Panciova încă la 16 decembrie 1909 a trimis anumite acte legate de activitatea politică a lui popa Costa la Consistoriul diecezan, care la 15 februarie 1910, la ședința ținută în Caransebeș a atras atenția capelanului Dimian ca să se ferească de a trata în predicile bisericești probleme străine bisericii.

Totuși, Dimian și în continuare ia parte activă la campania electorală din fața alegerilor parlamentare, care au avut loc în anul 1910. În timpul campaniei electorale, Mihailo Polit Desancici, conducător al liberalilor sârbi din Ungaria și candidat al coaliției naționalităților, a vizitat unele localități din cercul electoral Uzdin.

Pe data de 23 mai 1910 Polit Desancici vizitează localitatea Satu Nou, unde are loc o mare adunare populară, la care vorbește Ion M. Roșu, om politic român și Mihailo Polit Desancici, om politic sârb, care pentru populația adunată a ținut un discurs în limba franceză. Acest discurs a fost tradus ascultătorilor în limba română de către capelanul din Petrovasâla Constantin Dimian. În ziua următoare, marți, 24 mai 1910 Polit vizitează și Petrovasâla³, unde la fel se organizează o mare adunare populară, dar și un banchet la care au participat mai mult de 100 de persoane. La aceste evenimente Constantin Dimian a participat foarte activ.

Afacerea cu poezia politică a lui popa Costa s-a terminat la 1 august 1911 când Consistoriul diecezan a hotărât ca unica sancțiune să fie un avertisment, adică o invitație capelanului Dimian că în viitor să evite tot ce ar putea să atingă cât de puțin demnitatea preoțească.

După primul război mondial, majoritatea intelectualilor români, atât din Petrovasâla, cât și din alte localități românești din nou-formatul Regat S.C.S. emigrează în România. Printre aceștia a fost și parohul Ioanichie Neagoe, ceea ce a dat prilej capelanului Dimian să se evidențieze și mai mult. Popa Costa este unul dintre pușinii intelectuali care nu au părăsit localitatea Petrovasâla după primul război mondial. Pe lângă Dimian, în sat a mai rămas și capelanul Sperchez, care după moartea bătrânului preot Petru Murgu devine paroh (1920), apoi învățătorul Nicolae Șofariu și tânărul intelectual și mare proprietar Nicolae Măda. Aceștia sunt de fapt și conducătorii spirituali ai localității Petrovasâla în perioada interbelică.

La 10 februarie 1923, la Alibunar, a avut loc adunarea de constituire a Partidului român din Regatul S.C.S. la care au participat reprezentanții tuturor localităților din Banatul jugoslav în care trăiau români. Acest partid și-a luat sarcina să apere interesele românilor din Banatul jugoslav. Din acest motiv, Partidul Român a participat la alegerile parlamentare, care au fost convocate pentru data de 18 martie 1923. Printre cei mai activi membrii ai partidului, care „își luaseră sarcinile de a cutreiera toate satele locuite de românii din Banatul jugoslav”⁴ se amintește și preotul Dimian. El a fost președintele comitetului local al Partidului Român din Petrovasâla și participant la toate adunările organizate de Partidul Român, atât la Petrovasâla, cât și în alte localități. Astfel, popa Costa a deschis „adunarea de la Petrovasâla”, ținută în timpul campaniei electorale, la care au participat în jur de 7000 de persoane⁵. La alegerile parlamentare din 18 martie 1923, Partidul Român a reușit să obțină un deputat în parlament, în persoana avocatului din Alibunar - Dr. Ioan Jianu.

În această primă fază a activității Partidului Român, rolul lui Constantin Dimian a fost însemnat. La ședința Comitetului local al Partidului Român, ținută pe data de 24 iunie 1923, popa Costa vorbește despre organizarea partidului. Cu această ocazie s-a ales noua conducere a comitetului local cu următorii membrii: Nicolae Măda - președinte, Constantin Dimian - vicepreședinte, Ștefan Șperchez - casier și Nicolae Șofariu - secretar. Împreună cu Nicolae Măda, Dimian era membru al Comitetului executiv al Partidului Român din Regatul S.C.S. Deja un mai târziu, începe scăderea popularității și influenței preotului Dimian în

cadrul Partidului Român. Astfel, la adunarea populară organizată la Petrovasâla de personalitățile politice din Panciova - Pera Milovanovici, Dr. Miladinovici și dr. Margan în a doua zi de Paști, anul 1924, preoții Dimian și Șperchez nu au fost lăsați de popor să vorbească. O critică aspră a fost adusă părintelui Dimian și de săptămânalul „Graiul românesc” din Panciova, din cauză că a încercat să colaboreze cu alte partide politice⁶. Conflictul dintre Dimian și conducerea Partidului Român a continuat și la Adunarea ținută la Petrovasâla în 22 iunie 1924, la care au participat aproape toți fruntașii partidului. Cu această ocazie Dimian a părăsit demonstrativ adunarea⁷. Și alți membri de seamă ai partidului român vor intra în conflict cu conducerea partidului. Astfel începe slăbirea partidului, care a avut ca urmare înfrângerea acestuia la alegerile parlamentare din februarie 1928, când nu va reuși să obțină nici un deputat în adunarea Regatului S.C.S.⁸. Nici în perioada următoare Constantin Dimian nu a fost scutit de neînțelegerile dintre intelectualii români din Banatul iugoslav, ceea ce a dăunat atât acestora, cât și întregii populații românești de pe aceste meleaguri.

Pe lângă faptul că s-a ocupat de afaceri politice, care nu i-au adus vreun succes mai însemnat, preotul Dimian a jucat un rol însemnat și în alte sfere de viață a localității Petrovasâla. Astfel, după plecarea preotului Ioanichie Neogoe în România, Dimian devine pentru un timp de câțiva ani directorul executiv al Institutului de economii și credit „Steaua”⁹. În viața culturală se angajează la înființarea Reuniunii de cântări (a fanfarei) „Doina” din Petrovasâla, în anii 1928 și 1929. Ca preot era foarte apreciat în sat și în afara acestuia. A fost președintele Comitetului parohial al bisericii din Petrovasâla, având mari merite la aducerea clopotelor noi-două la număr, care au înlocuit pe cele două clopote luate de autoritățile austro-ungare în anul 1916. Sfințirea clopotelor noi a avut loc la 19 octombrie 1924. La fel, Dimian a ocupat și diferite funcții în cadrul scaunului protopresbiterial al Provinciei. Astfel, la începutul anilor 1930 deține funcția de defensor matrimonial, iar mai târziu este membru ordinar al scaunului protopresbiterial.

După moartea lui I. Neogoe la Timișoara, în anul 1931, Dimian devine, în sfârșit paroh la Petrovasâla, până atunci fiind recunoscut doar ca și capelan. Cu toate că îndeplinea funcția de paroh din momentul plecării lui Neogoe în România (1920). Pe lângă cele amintite era și un bun cărturar. Nu numai articolele publicate în „Graiul românesc” („Hristos a înviat”, „Mitropolitul Andrei de Șaguna” etc.), ci și textele sale răsurse în manuscris și nepublicate, arată calitățile sale de bun cunoscător al literaturii și istoriei, fiind un adevărat maestru al cuvântului scris. De o mare valoare istorică sunt însemnările sale din „Evanghelia”, tipărită în anul 1895 la București, care se păstrează în arhiva parohială din Petrovasâla, însemnări care descriu într-un stil foarte plastic evenimentele cele mai însemnate, atât din Petrovasâla, cât și mai larg, în perioada dintre anii 1916 și 1955. Pe lângă limba română, mai vorbea și limbile sârbă, germană, maghiară și franceză.

Preotul Constantin Dimian a slujit ultima dată la sfânta liturghie pe data de 29 ianuarie 1956, în etate de 80 de ani. A plecat în România la 1 februarie 1956, lăsând sfânței biserici din Petrovasâla suma de 20.000 de dinari. S-a stins din viață în România, în anul 1959.

NOTE

1. Arhiva Protopresbiterială Satu Nou (A.P.S.N.), nr.5531B/1908

2. Ibidem;

3. „Lupta”, Budapesta, nr.83 din 16/23 mai 1910, p.3;

4. „Graiul românesc”, Panciova, nr.2 din 11 martie 1923, p.2-3;

5. Idem, nr.3 din 18 martie 1923, p.3;

6. Idem, nr.23 din 15 iunie 1924, p.1-2;
7. Idem, nr.25 din 29 iunie 1924, p.1-2;
8. G. Popi, *Formarea, dezvoltarea și activitatea Partidului român (1923-1929) din Regatul Sârb-Croato-Sloven.*, Tibiscus, Uzdin, 1993, p.40-45;
9. „Graiul românesc“, nr.12 din 30 martie 1924, p.6.

DER PFARRER CONSTANTIN DIMIAN VON BREȚCU (1876-1959) (Zusammenfassung)

In den ersten Jahrzehnten des XX Jahrhunderts spielte die Priesterschaft eine sehr bedeutende Rolle im Leben des banater Dorfes. Im banater Ort Vladimirovac (Petersdorf), der zum jugoslawischen Banat gehört, haben sich zu dieser Zeit mehrere popen hervorgetan, die sich am gesellschaftlich-ökonomischen, politischen, kulturellen und religiösen Leben im Vladimirovac beteiligt haben. Einer von ihnen war Constantin Dimian.

Constantin Dimian wurde am 8 April 1876 im Ort Brețcu bei Tg. Secuiesc geboren. Das Theologiestudium hat er 1906 in Bucarest abgeschlossen. Bei der 100-Jahr-Feier der Gründung von Petersdorf am 7 September 1908 wurden zwei neue Kaplane in den kirchlichen Dienst aufgenommen: Ștefan Șperchez und Constantin Dimian. Bald begann sich der neue Kaplan Dimian aktiv am religiösen, politischen, ökonomischen und kulturellen Leben des Dorfes zu beteiligen. Schon 1909-1919 nimmt er an der Wahlkampagne teil (für den ungarischen Landtag), indem er Mihailo Polit-Desančić, den Kandidaten der Nationalitätenkoalition, unterstützt.

Als Vladimirovac nach dem ersten Weltkrieg dem Königreich der Serben, Kroaten und Slowenen zuteil wurde, setzte Dimian seine Aktivitäten fort. Einige Jahre war er Direktor der Steaua-Bank in Vladimirovac, aber noch immer interessierte er sich am meisten für die Politik. Er beteiligte sich aktiv an der Gründung der rumänischen Partei im Königreich der Serben, Kroaten und Slowenen (1923), die im denselben Jahr den ersten Abgeordneten in der Versammlung des Königreichs bekam - dr. Ioan Jianu aus Alibunar. In der darauffolgenden Zeit spielt der Pope Dimian keine so bedeutende Rolle mehr in der rumänischen Partei, aber die Partei selbst erleidet in den nächsten Jahren im politischen Sinne mehrere Niederlagen. Im kulturellen Bereich ist Dimian Beitrag zur Gründung des Blasorchesters „Doina“ in Vladimirovac von Bedeutung. Als großer Gelehrter hat der Pope Dimian auch viel geschrieben. Seine Artikel wurden in den zeitgenössischen Zeitschriften in der rumänischen Sprache veröffentlicht, aber zahlreiche Schriften sind Manuskripte geblieben und werden im parochialen Archiv im Vladimirovac aufbewahrt.

In Jahre 1956 verließ Dimian Vladimirovac und zog nach Rumänien, wo er 1959 starb.